

korenin vleže, in spomladi precej rasti začno, in jim kaka suša manj škoduje, ker se jim prilivati ne more. Zatorej je pa v tacih krajih boljše sejati seme.

J. Z.

Besedica o razdelitvi pašnikov.

Da je postava, katero je osnoval kranjski deželni zbor, pravo zadela, da je pri razdelitvi sopašnikov (gmajn) ovcam pustila potrebne prostore, potrjuje nam sledeča skušnja, o kateri govori goriška „Domovina“ tako-le:

„Razdeljujejo naj se le take gmajne, ki se dajo zboljšati in v boljše pašnike ali pa v rodovitne njive predelati. Kjer je pa gmajna tako kamenita, da ni za drugo nego za ovco, ondi je taka razdelitev vsem vaščanom v očitno škodo. To je skušnja vseh naših sosedov, ki so svoje kamenite gmajne na Krasu razdelili. Dokler je bila gmajna skupaj, imeli so ovce in vzajemnega čednika. Ovca jim je bila velika dobrotnica; od nje so imeli obleko, plahto za posteljo, jagmeta, mleko, sir, gnoj itd. Ko so pa gmajne razdelili, koj so zapazili, da s koscem, ki ga je vsakteri za del prejel, si nikdo nič pomagati ne more, zato so siromaki več del bogatinom poprodali, in kmali ni bilo ne ovce ne gmajne, ostala jim je le revščina, ki se jim vsak dan bolj v hiše vriva. Že več časa vpijejo časniki: „razdeljajte gmajne!“ Teh misli sem tudi jaz, toda z zdravimi prevdarki, ki so pa, žalibog, med ljudstvom vsak dan bolj redki.“

Gospodarske novice.

* Petero telet je krava nekega kajžarja storila v vasi Besland poleg Demmina na Pruskem; dva sta junčeka, troje pa telic. Eno je kmalo poginilo po rojstvu, ostala štiri so bila majhna, pa prav lepa, živahna živinica. Matere ti petorčki niso zelo oslabeli; kazala je neko posebno veselje nad svojo družinico. — Mi pa zapišemo to dogodbo v naš list zato, ker je čudo redka prikazen, ki se v sto letih komaj enkrat primeri.

Iz državnega zbora.

O postavi za ljudske šole.

Govor dr. L. Toman-a v zbornici poslancev 22. aprila.

(Po stenograf. zapisniku.)

Jaz trdim, da je predlog te postave zoper državno ustavo, zato tudi zoper deželne ustave, ker sta v zvezi 11. in 12. §. osnovne postave o državnem zástopu, državni ustavi in deželnih ustavah; to vrh tega, kar je bilo že rečeno, še izpeljujem iz naslednjega:

V 11. §. je razločno izrečeno, da ima državni zbor pravico „postave dajati“ o vseučiliščih, al o ljudskih šolah ima pravico načrtati splošna osnovna načela. — Kdor pa predlog te postave vzame v roke, postavijo s tolikimi §§. in s tako drobnimi določbami, ki deželam v mnogih ozirih jemljó pravice, ta mora gotovo spoznati, da ta postava daleč daleč sega čez pravice državnega zbora vsled 11. §. osnovne postave o ljudskih šolah.

Jaz dalje trdim, da ta postava ni le zoper 11. in 12. §. osnovne postave, temuč tudi zoper druge §§. državne in deželne ustave. V 19. §. osnovne postave, ki določuje pravice in dolžnosti državljanov, navedli smo pravico narodov o likanju njihovih jezikov. — Moja gospôda! Ta postava tudi v tem obziru ni ustavna, ker je zoper pravice narodov. V §§. 6., 17. in 31. so iz-

govorjena določila, ki so zoper navedeni 19. §. Šesti §. pravi, da deželni šolski svet določuje učni jezik in drugi deželni jezik, ki se ima učiti. Ali naj tedaj deželni šolski svet ima pravico določevati učni jezik? Ali ta pravica ni komu drugemu pri-sojena v 19. §.? — Morda se mi poreče, da vsled 6. §. to določujejo oni, ki plačujejo šolo? Toda ta §. govori le o tem, da se ti imajo „poslušati“. Ali je „poslušati“ morda več nego „vprašati“, in potem po odgovoru ravnati ali pa ne, kakor je komu všeč? Jaz dalje vprašam: kaj neki so postave, v 6. §. tega predloga navedene, ako ima to določevati deželni šolski svet, kateri nima pravice do nobene določbe, in je le izvršilni urad, ki spolnuje te postave? Pravica ozir jezika je v 19. §. sploh izrečena, deželno postavodajavstvo pa jo posebe odmeri deželi, to je tudi storil zbor dežele, kateri sem jaz zastopnik.

Ali je po 31. §. take postave zahtevam narodov, ki si hočejo v svojih deželnih zborih sami določiti učni jezik, vstreženo, če ima minister sam po svoji všeči pravico, učiteljskim pripravnicam določevati učni jezik? Je mar minister uka izvor pravice 19. §. nasproti, večni pravici narodov nasproti, da se izobražujejo v svojem jeziku, toraj tudi, da se učitelji omikujejo v svojem jeziku? Jaz nobenemu, tudi sedanjemu ministru uka ne morem pripustiti, da bi on s svojimi uradniki določeval jezik, v katerem naj se izobražujejo učiteljski pripravniki.

Sedanji minister bogočastja in uka bodi kakorkoli hoče razsvetljen in liberalen, vendar mu jaz ne morem prepustiti, da on narodu, kteremu sem jaz zastopnik, določuje jezik, v katerem naj se likajo učiteljski pripravniki; saj je že pokazal, da ne zná njegovega jezika, kajti on mu je po sedanjem njegovem stanu in morda le po njegovem bitji odrekel sposobnost, narod voditi k omiki. (Dobro! na desnem središču.) Določno mu moram zaklicati, da v tej stvari minister krivo sodi, ker ne pozná jezika. Niti on, niti kateri njegovih uradnikov temeljito ne zná slovenskega jezika. Kolikorkrat se je tukaj govorilo o njem, vselej so si gospodje podpisali spričalo, da sodijo o stvari, kakor nekdo, ki je ne pozná, in jaz jim z Göthe-jem kličem: „Ljubi prijatelj! Ako ne znaš brati kakega pisma, vedi, da tega ni vselej pismo krivo. Pisava utegne jasna biti, a v glavi ti ni jasno“. (Dobro! na desnem središču.) Rečem vam, gospôda, ta stvar ministerstvu ni jasna, ker je ne pozná.

V 17. §. je dalje izrečeno, da se v mestnjanskih šolah mora nemščina učiti. Temu jaz nikakor ne morem pritrditi. Ako hočemo to imeti, bomo si že sami dali deželno postavo; ta §. je obrnjen zoper vse, ki niso nemškega rodú; in da je samo to načelo v postavi, že s tem bi ta postava žalila pravice vseh nenemških narodov avstrijskih. — Gospôda moja! Nekdaj so skušali ponemčiti nas po tem-le načinu: otrokom so žugali z mnogovrstnimi kaznimi, verige s krogli so jim navezovali na roke, dokler so slovenski govorili in niso znali nemški, — dokler otrok ni govoril nemški, obesila se mu je tabla z napisom „slovenski osel“. To se sedaj sicer več ne godí, a nikar ne mislite, da ne poznamo vaših nemčevalnih namer, s kterimi hočete z liberalnimi načeli ponemčiti in popačiti narod. Toda to se vam s svobodo tako malo posreči, kakor nekdanj s sužnostjo (dobro! dobro! na desnem središču). Prepričan sem, da bodo besede, ktere tu govorim, odmevale v srcih vseh nenemških narodov, in svarim vas, gospôda moja, svarim sedanje ministerstvo zlasti ministerstvo uka, katero je nastopilo pot „svobodne“ sile, zdaj s kakovim ukazom, zdaj s kakovo postavo, ktera nemški jezik vsiljuje vsem narodom, — svarim vas zato,